

El Teatre de la Natura: els modernistes a la Garriga

Treballs

Francesc Viñas i Faura
Professor de literatura i
director de l'IES de Cardedeu

L'última dècada del segle passat, diversos sectors de la cultura catalana inicien un procés de renovació que pretén transformar Catalunya en una nació moderna a l'estil dels països europeus més avançats. Volen trencar amb la cultura retrospectiva, pròpia dels intel·lectuals de la Renaixença, i s'obren a tot allò que els sembla més modern. La revista *L'Avenç*, on surt per primera vegada el terme *modernista*, és la plataforma de les noves idees estètiques, properes a una visió política progressista. Al costat de l'exaltació de l'art i del mateix artista —veritable salvador de la humanitat, segons les tesis dels pre-rafaelites—, hi trobem la voluntat de regenerar la societat, esclava dels diners o sotmesa a les injustícies. Tot plegat, en un marc ciutadà en plena efervescència industrial.

El modernisme català no és un moviment uniforme ni equival, estrictament, a les denominacions europees d'aquest isme: *art nouveau*, *modern style* o *Sezession*. El modernisme, a més de l'arquitectura i l'art, abasta també altres parcel·les culturals com ara la literatura, la música, el teatre i el cinema. Molts dels modernistes més representatius que van excel·lir en el seu treball en un o més d'aquests apartats van fer estades a la Garriga, on van donar a conèixer part de la seva obra.

L'any 1900, la Garriga tenia 1.767 habitants i era un poble eminentment agrícola. Comptava amb alguns establiments balnearis i amb un paisatge natural que satisfia plenament els gustos de la burgesia barcelonina que feia poc havia començat les temporades

d'estiueig fora de la ciutat. Malgrat que la carretera de Barcelona a Vic existia des de mitjan segle XIX, va ser la inauguració del ferrocarril l'any 1875 el que provocaria més canvis en els costums socials. La Garriga va començar a rebre els primers estiuejants, que no tardarien a fer construir les primeres torres modernistes. D'altres venien atrets per les aigües termals que posava al seu servei la indústria balneària local. La moda i el reclam de la Garriga era un fet, tal com ho podem llegir en *L'auca del Sr. Esteve* (1907), de Santiago Rusiñol: "Quan vaig anar a la Garriga, amb l'esperança de curar-me, ho vaig poguer ben comprovar. Veuríeu que allí l'aigua és bullent en sentit que la mà de l'home l'hagi escalfada per res. (...) No són fenòmenos, són banys fets de la Naturalesa. Jo en vaig prendre nou de seguits, perquè els banys han de ser senassos."

Santiago Rusiñol, Joan Maragall, Apel·les Mestres i d'altres modernistes venien a la Garriga al balneari Blancafort —com abans ho havien fet el canonge Collell i Jacint Verdaguer— cridats per l'al·licient natural, però també interessats en les tertúlies que freqüentaven entorn de la personalitat de Narcisa Freixas, compositora sabadellenca de cèlebres cançons infantils que s'havia establert en una casa garriguenca a la vora del bosc de can Terrés.

LES FESTES DEL BOSC

El bosc gran de can Terrés, d'una bellesa extraordinària, estava situat al sud de la capella romànica de la Mare de Déu del Camí, entre la carretera de Barcelona a Vic i el riu Congost. Tenia uns arbres frondosos, sobretot alzines i roures centenaris, a més de plàtans i pins. Els clarobscurs que

permetia suggerir el brancatge descobrien una gran riquesa de vegetació. En aquest magnífic marc, amb permís del seu propietari —el terratinent local Carles de Rosselló—, feia anys que se celebrava la diada del 8 de setembre, un famós aplec que reunia, a més dels garriguencs, gent de pobles i de comarques veïnes. Els actes religiosos del matí, pràcticament destinats a la colònia estiuenca, eren seguits de les danses i els balls més variats amb "batalla de paperets i serpentes". Al final del dia, amb la posta del sol, s'encenien llànties i teies que atorgaven al bosc un to d'una certa màgia. Testimoni del ressò d'aquesta festa és el reportage cinematogràfic que va fer l'any 1909 un dels pioners del cinema català, Fructuós Gelabert. En les seves imatges podem observar com la celebració atreia una multitud de gent vinguda d'arreu de Catalunya, tal com ho

El bosc de can Terrés en una fotografia de principi de segle extreta d'un fullet de propaganda turística de la Garriga.

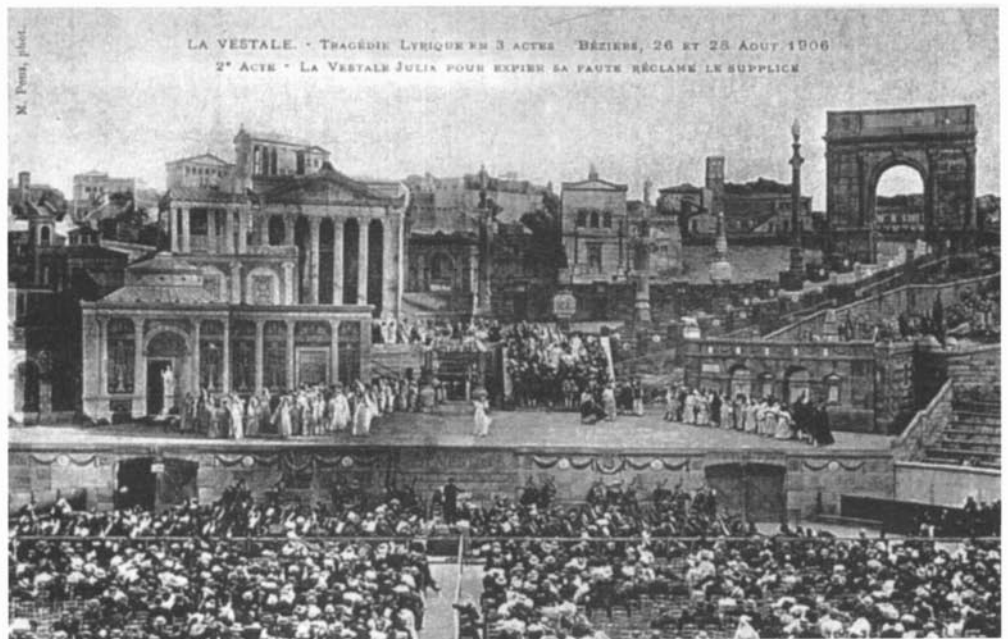
ressenyaven les revistes locals i la premsa barcelonina de l'època. És al voltant d'aquesta festa que va tenir lloc l'origen del Teatre de la Natura de la Garriga.

ANTECEDENTS DEL TEATRE DE LA NATURA

Hereus del concepte wagnerià de l'art total, a la darrerria del segle XIX es van recuperar alguns antics teatres clàssics de la mediterrània perquè novament hi ressonessin les grans tragèdies. Fou amb l'intent d'acostar-se al teatre total o de gran espectacle que es van utilitzar espais a l'aire lliure que poguessin permetre fer muntatges escenogràfics de grans dimensions destinats a un públic massiu.

Un dels organitzadors d'aquest tipus d'espectacles va ser el senyor Castelbon de Beauxhostes. A partir de 1898 programà a la ciutat occitana de Besiers grans representacions teatrals a les Arenes, un gran espai circular d'una arquitectura similar a una plaça de toros. Aquestes obres van tenir un gran èxit. L'amistat d'Adrià Gual amb el promotor d'aquests espectacles grandiloqüents va estimular el gran home de teatre català a fer espectacles semblants al nostre país. Així, l'any 1898, Gual va dirigir, davant el temple neoclàssic dels jardins del Laberint de Barcelona, la tragèdia *Ifigènia a Tàurida* de Goethe, traduïda per Joan Maragall. L'any següent es va representar l'obra de Maeterlinck *Interior*.

L'èxit d'aquestes representacions va permetre que cada vegada més l'espai teatral fos un marc natu-

Una de les representacions teatrals a l'aire lliure a la ciutat de Besiers dins l'espai de "les Arenes". (Font: Guibbert, P. (1973): *Béziers à la Belle Époque*. Ed. Libro-Sciences Sprl., Bruxelles).

ral proper al tema de l'obra escenificada. El 1910, per les festes de la Santa Creu de Figueres, Adrià Gual va dirigir, a la capital empordanesa, la versió teatral del poema *Canigó* de Verdaguer a partir de l'adaptació feta per Josep Carner i la música de Jaume Pahissa. L'escenografia va anar a càrrec de Salvador Alarma. Tots eren col·laboradors habituals de Gual en la gran aventura artística d'interrelació de les arts que va ser l'empresa Espectacles i Audicions Graner de Barcelona. En les seves memòries, Adrià Gual ens parla de l'excel·lència d'aquesta representació de *Canigó*: "Mirant-ho pel costat dels plantejaments, en allò que concernia la representació viva del poema, es va pervenir a l'acord d'integrar-lo en onze personatges que parlaven i quatre que cantaven, a més del cor d'homes

i el de dones, el cos de dansa i les figuracions exigides i l'orquestra de veritables professors, per on vàrem pervenir a una xifra que vorejava el cinc-cents executants."

EL TEATRE DE LA NATURA A LA GARRIGA

Els modernistes, seguidors de les idees estètiques dels prerafaelites britànics —sobretot del seu màxim inspirador, John Ruskin—, veien en la natura un sinònim de bellesa i amor, contraposada a la ciutat, enlletgida ara, cada vegada més, per la imparable industrialització. No ens ha d'estranyar, doncs, que el Teatre de la Natura fos, en part, la sublimació del concepte modernista d'*art*. Després de les representacions a l'aire lliure al Laberint d'Horta van venir les del Parc Güell i les

de Vallvidrera. Però no va ser fins al 1911 a la Garriga que es va parlar del "primer" Teatre de la Natura a Catalunya. Finalment, els modernistes van poder crear obres pensades exclusivament per a un veritable espai natural. L'argument havia de servir per a fer ressaltar el marc: l'esplendorós bosc de can Terrés.

Havien passat dues dècades des de les primeres festes modernistes de Sitges. La força i la provocació inicials, la denúncia del materialisme i l'enfrontament amb una burgesia excessivament preocupada pels negocis havien estat domesticats. Els modernistes del Teatre de la Natura van venir a la Garriga de la mà de la Lliga.

L'ORGANITZACIÓ

L'organització del Teatre de la Natura de la Garriga va anar a càrrec d'una associació integrada, principalment, per estiue-

jants, per alguns garriguencs i per amants del teatre en general. La junta estava presidida pel diputat provincial Fèlix Fages i Vilà.

El màxim propulsor d'aquestes representacions va ser Joan Nuallart, regidor de l'Ajuntament de Barcelona. Entre els promotors que van col·laborar amb aportacions econòmiques trobem personalitats com Ildefons Suñol o Juli Barbey. Aquests noms i d'altres relacionats directament amb l'organització del Teatre de la Natura eren personalitats del partit de la Lliga que tenien les seves cases o torres d'estiueig a la Garriga. Aquesta colònia dirigent, en connivència amb els terratinents i els governants locals, va aconseguir posar en marxa tota la maquinària organitzativa. Com a coordinador i gestor tenien un home de confiança, el pintor Cast Oliver.

Les dues grans representacions del Teatre de la Natura van ser els anys 1911 i 1914.

El director artístic d'aquests espectacles era l'escenògraf Salvador Alarma, que va comptar amb la col·laboració del seu oncle Miquel Moragas i d'altres reconeguts escenògrafs, com ara Maurici Vilomara i Oleguer Junyent. L'arquitecte Manuel Joaquim Raspall, a més de ser membre de l'associació organitzadora, va col·laborar especialment en alguns aspectes tècnics d'infraestructura.

Per les ressenyes dels diaris i de les revistes de l'època sabem que no es va escatimar cap detall perquè cada festa del Teatre de la Natura fos un èxit. Es va tenir una cura especial amb la premsa, a la qual invitaven prèviament per a reconèixer l'espai teatral. Abans i després de les representacions, els anuncis i els comunicats als diaris eren abundants. Hi havia una ferma voluntat que aquests actes fossin transcendents per al país i de màxima concurrència.

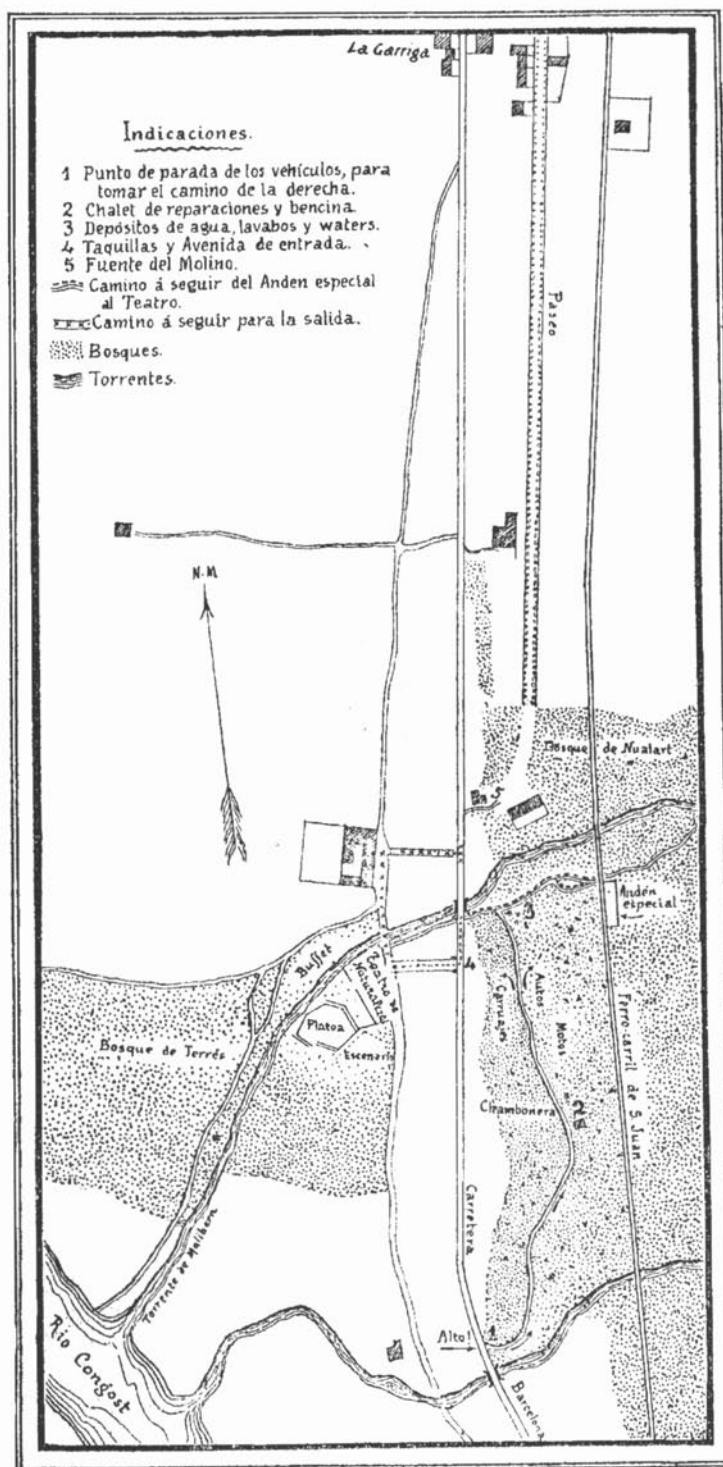
Públic assistent a l'estrena de *La viola d'or*, d'Apel·les Mestres. (Font: Arxiu Cuspinera).

Els organitzadors van acordar amb la Companyia de Ferrocarrils del Nord fer circular un tren especial que sortiria de Barcelona i recolliria passatgers a Montcada i a Granollers. Els bitllets d'anada i tornada tenien dos preus segons que es viatgés en segona classe (4'70 ptes.) o en tercera classe (2'80 ptes.). Aquest tren, que havia de parar a la Garriga en una andana especial al bosc de la Xambonera —molt a la vora del Teatre de la Natura—, l'any 1911 va ser un desastre. Va parar gairebé a totes les estacions i va arribar tardíssim; la qual cosa va ser molt criticada per tota la premsa. L'inici de la representació de *Flors de cingle* es va haver d'endarrerir mitja hora. L'any 1914 es va anul·lar l'andana especial i el tren va anar directe de Barcelona a la Garriga. Aleshores, el problema va ser l'excés de passatgers.

El transport va ser variat. A més dels trens especials i els normals, hi havia la possibilitat d'arribar-hi amb bicicleta, cavall, moto, carruatge o els primers automòbils. Can Xela i ca l'Ausió, dues empreses garriguenques del transport, oferien també servei de taxi entre el centre de la població i el bosc de can Terrés. La zona d'aparcament era garantida.

Els carrers de la Garriga es van convertir en un gran espectacle molt animat per la gentada que anava des del poble fins al Teatre de la Natura. Era habitual veure garriguenques que contemplaven des dels balcons i les finestres la gran currua.

Pel que fa a l'allotjament i a la manutenció dels espectadors fo-

Plànol del baixador de la Garriga. (Font: Arxiu Cuspinera).

Els organitzadors. (Font: Arxiu Cuspinera)

ranis, la Garriga comptava amb quatre fondes que no donaven l'abast en la demanda de dinars. Van haver de fer tres i quatre tandes tot i que molts van optar per anar a cases particulars d'amics. Al recinte del teatre hi havia servei de bar i de restaurant. Els preus estaven controlats per les autoritats locals segons les disposicions del ban de l'alcalde Josep Dalmau, que a més pregava els veïns de la carretera de Ribes que netegessin i reguessin el carrer. No es deixava circular pel bosc sense autorització. La guàrdia civil i els mossos d'esquadra mantenien l'ordre. D'altra banda, l'Ajuntament facilitava un servei de guies gratuït i oferia dues oficines, una d'informació i una altra de reclamacions.

És de destacar que el 1914, per primera vegada, hi va haver llum elèctrica al bosc "para que no pueda producirse confusión ni desorden de ninguna clase", tal com deia *El Noticiero Universal*. El mateix diari afirmava, en una ràpida valoració dels aspectes organitzatius: "Se ha hecho derroche de entusiasmo y de pesetas".

LES OBRES DEL TEATRE DE LA NATURA

En el teatre modernista podem observar les mateixes tendències generals que defineixen estèticament el modernisme. D'una banda hi ha autors teatrals que creuen que l'art per l'art és l'únic important i de l'altra hi ha els qui pretenen renovar la societat i mantenen actituds més compromeses. Entre els primers hi ha clares influències del teatre simbolista de Maeterlinck, mentre

que els autors més regeneracionistes valoraran més el teatre realista d'Ibsen. Aquesta divisió no es correspon amb cap compartimentació tancada. En la darrera etapa del modernisme només hi ha un petit reducte d'autors secundaris que són fidels a un teatre de contingut més social.

La primera obra que es va estrenar dins el Teatre de la Natura de la Garriga, l'any 1911, va ser *Flors de cingle*, d'Ignasi Iglésias, aleshores regidor de l'Ajuntament de Barcelona pel Centre Nacional Republicà. Com a seguidor del teatre d'Ibsen, les seves primeres obres reflecteixen els problemes socials de l'època i les injustícies. El seu decantament vers el món obrer va fer que fos marginat per la classe política dominant. Progressivament va canviar el model del seu teatre —es distancià de la problemàtica obrera—, la qual cosa li va valer el reconeixement oficial. *Flors de cingle* és una obra que pertany a aquesta segona etapa, en la qual, esporàdicament, se sent agomolat pel partit que hi ha en el poder. Va ser per la invitació del seu company de consistori i membre de la Lliga, Joan Nualart, que Iglésias accedí al Teatre de la Natura.

Entorn de la preparació de *Flors de cingle* a Barcelona es va produir un gran rebombori que va provocar l'alteració del món teatral català. Ramon Franqueza, que aleshores regentava el Teatre Principal, va impedir l'assaig al seu teatre de l'obra d'Ignasi Iglésias. De seguida, la professió teatral va reaccionar amb contundència i amb una gran solidaritat. Dramaturgs com Rusiñol i

Ignasi Iglésias, autor de l'obra *Flors de cingle*, a la portada de la revista teatral *La Escena Catalana* (16 de setembre de 1911).

Enric Borràs, un dels autors més reconeguts, va intervenir en les representacions del Teatre de la Natura amb d'altres intèrprets destacats com ara Maria Morera, Joaquim Vinyes, Josep Santpere...

Guimerà, actors com Enric Borràs i Margarida Xirgu van sumar-se al boicot i a la protesta, que va omplir pàgines senceres dels diaris. La majoria d'autors retiraven les seves obres dels pocs teatres barcelonins que programaven teatre català. A partir d'aquí va néixer l'efímer Sindicat d'Autors Dramàtics Catalans.

Flors de cingle

Flors de cingle és un poema dramàtic en tres actes, en vers, amb corals i dues cançons del mestre Cassià Casademont. El director de l'espectacle va ser Jaume Borràs. L'obra ens parla dels impediments en les relacions amoroses dels joves Segimon i Pietat. El pare de Pietat no accepta el pastor Segimon perquè té com a mare una dona mig bruixa i com a pare un lladregot desaparegut. El suïcidi d'Adriana —la mare de Segimon— cingleres avall permetrà que desapareguin les dificultats. A partir del sacrifici, triomfarà l'amor.

És una peça teatral plena de símbols i lloances al món pastoril, amb constants referències al mite de la terra alta i als valors de la natura. No hi falten aspectes pro-

pis del modernisme, com ara la presència de personatges marginals i incompresos que arriben a sacrificar-se pels altres (Adriana, la remeiera bruixa, i Jordi, el bandoler bo).

L'escenari d'aquesta obra era el mateix bosc, del qual es va aprofitar el decorat natural dels arbres que quedaven al bell mig i als costats. Al peu de l'escenari hi havia una cortina d'herbei amb flors i mates de ginesteres. Els espectadors podien veure i escoltar perfectament l'obra des de la platea, amb més de 3.500 cadires envoltades d'una trentena de llotges ombrejades per les alzines. Les cròniques assenyalen un èxit clamorós i destaquen la multitud d'assistents, que vorejava els 6.000 espectadors. Al final i a l'intermedi es van ballar sardanes tocades per la cobla i orquestra destinada a interpretar la música de *Flors de cingle*.

La crítica va destacar el to romàntic i un pèl ingenu de l'obra, però sobretot va subratllar l'esplendor del paisatge i el marc del Teatre de la Natura de la Garriga, on s'havia aconseguit aproximar-se al "teatre total". Els aplaudiments, incessants, anaven adreçats als

actors —primeres figures de l'escena catalana— i a l'autor —Ignasi Iglésias—, que en un breu parlament va fer una proclama a favor del teatre català.

La majoria de diaris de Barcelona van publicar, en la primera pàgina i en lloc destacat, llargs comentaris i extensos articles sobre l'estrena de *Flors de cingle* al Teatre de la Natura de la Garriga. *La Veu de Catalunya* va incloure una llarga llista de noms de les famílies assistents que es corresponia amb molts dels estiuejants i alguns de locals. També esmenta la presència d'una nombrosa representació del Centre Autonomista de Dependents del Comerç i de la Indústria. El *Diario de Barcelona* (4-IX-1911) deia: "Allí estaban los aristócratas y el pueblo, artistas, literatos y políticos, elegantes damas, ancianos que remembraban los nobles orígenes del teatro catalán y adolescentes ávidos de verle renovar sus esplendores". Entre els literats presents hi havia Àngel Guimerà, Santiago Rusiñol, Josep Carner, J.M. López-Picó, P. Crehuet, Magí Morera, etc.

L'escriptor mallorquí Gabriel Alomar, que identificava el mo-

Figurins d'Apel·les Mestres per a *Flors de Cingle*.
(Font: Bravo, I. (1986): *L'escenografia catalana*, Diputació de Barcelona)

Apel·les Mestres: figurins per a *Flors del cingle*, d'I. Iglésias. Teatre Eldorado, 1912

dernisme amb tot allò que volia dir futur ("futurisme"), va escriure una crònica del Teatre de la Natura de la Garriga en la revista humorística *L'Esquella de la Torratxa* (8-IX-1911). En un to solemne, fa una lloança del gran esdeveniment i afirma que, per fi, el tradicionalisme i els Jocs Florals han estat superats per "aquesta festa de civisme i de solidaritat social", plenament moderna. Alomar, abrandat, acaba l'article: "Un teatre de natura no és una reacció de ruralisme: és una conquesta del camp per la ciutat; és una consagració del bosc primitiu a la nova Barcelona; és un brot d'olivera o de roure consagrat sobre un monument".

A més de la informació de la premsa de l'època, hi ha un documental filmat durant la representació de *Flors de cingle* pel manresà Josep Gaspar. Aquesta pel·lícula va ser projectada la mateixa nit a les deu del vespre al Palaciu de la Il·lusió de Barcelona. Més endavant es va projectar al cinema Diorama.

La viola d'or

Les festes del bosc de la Garriga van continuar, però no va ser fins al cap de tres anys que es tornà a recuperar el Teatre de la Natura. El 30 d'agost de 1914 s'hi estrenà l'obra d'Apel·les Mestres *La viola d'or*, rondalla bosquetana en tres actes amb música d'Enric Morera. El director de l'espectacle va ser Adrià Gual, que va treballar gairebé amb la mateixa nòmina teatral que l'any 1911. Pioner del Teatre de la Natura a Catalunya, Adrià Gual passava temporades a la Garriga, on l'any 1914 es refeia de la malaltia del tifus. Va

ser en aquell any, també, que Gual filmà, a la masia de can Terrés *El alcalde de Zalamea*, de Calderón.

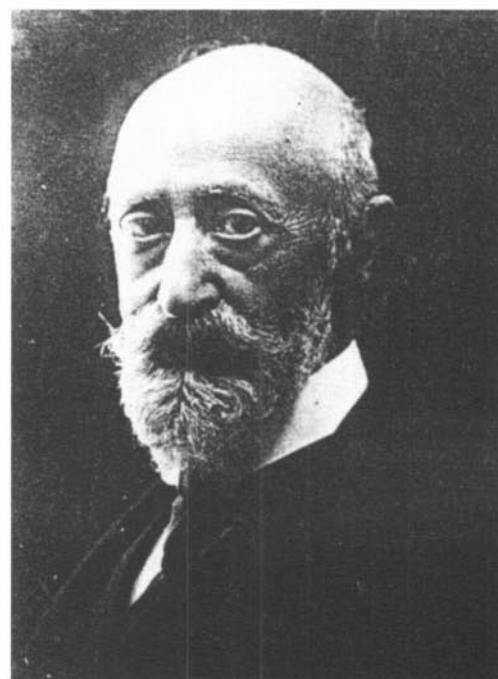
Apel·les Mestres, extraordinàriament enamorat de la natura, és el paradigma del modernisme. Va ser dibuixant, dramaturg, poeta, contista, floricultor, col·leccionista, etc. L'any 1911 havia dissenyat els figurins de l'obra d'Ignasi Iglésias. Ara el veiem fent d'autor teatral en una obra que recrea una rondalla de resonàncies nòrdiques. No hi falten homes i dones de poble, trobadors, soldats, saltimbanquis, sàtirs, gnoms, genis del bosc, fades, flors, insectes, etc. L'acció passa a mitjan segle XVIII en un poblet on els seus habitants estan enemistats amb el seu alcalde, home autoritari que vol casar obligatòriament la seva filla amb un comandant. El jove protagonista, trobador enamorat de la filla de l'alcalde, fa ballar tothom amb la seva viola d'or. L'alcalde fa empresonar el músic, que és condemnat a la forca. Finalment, com a última voluntat, toca la viola, que no para de sonar fins que és alliberat. La filla de l'alcalde l'espera enmig de l'alegria popular.

De clares influències simbolistes, l'obra va tenir, també, una bona acollida malgrat la innocència del tema. L'èxit va tornar a ser total en tots els aspectes. Novament es destaca la meravella del lloc, molt adequat per a *La viola d'or*. El públic assistent, que va superar l'edició anterior, va poder comprovar com s'havien introduït nous elements que milloraven, encara més, la festa. A l'entrada del recinte, una banda militar rebia la gent amb música diversa.

Adrià Gual va dirigir, a la Garriga, teatre (*La viola d'or*) i cinema (*El alcalde de Zalamea*.)

Apel·les Mestres, autor de *La viola d'or*, va estar estretament lligat al Teatre de la Natura.

Figurins d'Apel·les Mestres
per a *La viola d'or*.
(Font: Bravo, I. (1986):
L'escenografia catalana)

El pintor Oleguer Junyent havia fet un atractiu cartell anunciador i els espectadors podien disposar de programes de mà i de ventalls bellament il·lustrats. En aquesta ocasió van assistir a la representació de *La viola d'or* el governador de Barcelona i el president de la Mancomunitat de Catalunya, Enric Prat de la Riba.

Les notes de premsa, les ressenyes i les reproduccions de figurins, a més de les fotografies de l'autor i dels actors, com-

CAP AL BOSC DE LA GARRIGA
—Què vols que et digui... A mi em sembla que'ls boscos s'han fet per a anar hi a cassar y no per a fer hi comedia.
—Y be, dòna..., potser cassarem.

Una mostra del ressó del Teatre de la Natura el podem veure en aquests acudits de *l'Esquella de la Torratxa* (núm. 1.706, del 8 de setembre de 1911, pàg. 572 i núm. 1.704, del 25 d'agost de 1911, pàg. 531, respectivament.)

DIA 3 SETEMBRE
Festival a la Garriga
Flors de Cingle

DAVANT L'ANUNCI
—Sí, home!... No ho enteneu?... L'Iglesias es l'autor de la lletra.
— De la lletra?... Caram, caram, sí que la fa ben grossa y ben clara!...

partien la primera pàgina amb la informació i els comentaris dels esdeveniments bèl·lics de la Primera Guerra Mundial. En la secció "Glossari" de *La Veu de Catalunya*, Eugeni d'Ors escrivia les *Lletres a Tina*.

ELS GARRIGUENCS I EL TEATRE DE LA NATURA

En la seva obra *La Garriga, el balneari i jo*, Pere Blancafórt constata que "l'aplec del bosc era una trobada de famílies barcelonines que estiuejaven pels quatre punts cardinals del mapa". Per tant, el Teatre de la Natura estava pensat, bàsicament, per i per a la gent de la colònia. No hem d'oblidar que els iniciadors eren estiuejants que aviat van trobar el suport dels terratinents i del govern local. La revista garriguenca *El Xàfec* (13-IX-1914), de caràcter satíric i esquerranós, criticà contundentment el servilisme de l'alcalde i denuncià favoritismes polítics a l'hora de contractar empreses de serveis.

Alguns garriguencs van ser simples treballadors d'aquestes empreses (restauració, hospedatge, transport, fusteria, impremta, etc.); d'altres van ser espectadors privilegiats, i la majoria van viure encuriosits per la transformació temporal del seu poble. En aquells anys, la Garriga disposava del Teatro Círculo de Recreo, que programava obres de Guimerà, sainets i sobretot drames castellans.

UN MÓN QUE S'ACABA

L'associació promotora de les festes del bosc havia encarregat noves obres a J. Pous i Pagès i a P. Crehuet, que no es van portar a terme. Encara que aquestes festes continuarien fins al final dels anys vint, el Teatre de la Natura a la Garriga es va acabar l'any 1914. Dos anys més tard, en la pàgina artística de *La Veu* (20-VIII-1916), J. Morató i Grau, amb el títol "Teatre de natura?", retreia la dèria de les colònies estiuenques d'organitzar teatres de natura quan a Europa n'havien desistit. Diu l'articulista: "El veritable espectacle de natura ha d'arrençar, més que de la idea de teatre, o tant com de la idea de teatre, de la cavalcada o comparsa, treient a aquest mot tot sentit depressiu. El teatre és un fruit de civilització urbana. Doncs no escaurà mai plantar-lo sense més ni més en plena natura selvàtica".

La política cultural dominant considerava la ciutat com a nucli essencial d'on han d'emanar tots els valors. Eugeni d'Ors, màxim ideòleg noucentista, escrivia, des del Balneari Blancafórt de la Garriga, *La lliçó de tedi en el parc*, on deia que aquest poble del Vallès feia olor de palla. La majoria de modernistes havien quedat apartats de la cultura oficial o absorbits ideològicament. Alguns continuaven les seves estades a la Garriga, però el Teatre de la Natura era un simple record. Les tertúlies i les festes culturals de la colònia aviat tindrien el seu propi casino. La Belle Époque garriguenca adquiriria un nou tarannà.

A. Gual, I. Iglésias, A. Mestres, S. Rusiñol, E. Morera, L. Escaler, O. Junyent i tants altres modernistes van oferir a la Garriga les seves creacions dins d'aquest art tan efímer que és el teatre. És en aquesta població on es van produir les darreres manifestacions més destacades del modernisme, que feia quinze anys, oficialment, havia nascut a Sitges.

BIBLIOGRAFIA

- BLANCAFORT, Pere (1976): *La Garriga, el balneari i jo*. Ed. Ariel, Barcelona.
- BRAVO, Isidre (1986): *L'escenografia catalana*. Diputació de Barcelona.
- CERDÀ, Maria Àngela (1981): *Els pre-rafaelites a Catalunya*. Ed. Curial, Barcelona
- FÀBREGAS, Xavier (1978): *Història del teatre català*. Ed. Millà, Barcelona.
- GUAL, Adrià (1960): *Mitja vida de teatre. Memòries*. Ed. Aedos, Barcelona.
- IGLÉSIAS, Ignasi (1933): *Flors de cingle*. Ed. Juventud, Barcelona
- MARFANY, Joan Lluís (1975): *Aspectes del modernisme*. Ed. Curial, Barcelona.
- MAURÍ, Josep (1954): *Història de la Garriga*. Vol. III. Gràfiques Marina, Barcelona.
- MESTRES, Apel·les (1914): *La viola d'or*. Impremta J. Santpere, Barcelona.
- RUSIÑOL, Santiago (1977): *L'auca del Sr. Esteve*. Ed. Selecta, Barcelona.
- VALENTÍ, Eduard (1973): *El primer modernisme literari català i sus fundamentos ideològics*. Ed. Ariel, Barcelona.

Premsa

- Cu-Cut!* (1911)
- Diario de Barcelona* (1911,1914)
- El Correo Catalán* (1911,1914)
- El Noticiero Universal* (1911,1914)
- El Teatre Català* (1914)
- El Xàfec* (1914)
- La Escena Catalana* (1911)
- La Publicidad* (1911,1914)
- La Vanguardia* (1911,1914)
- La Veu de Catalunya* (1911,1914)
- L'Esquella de la Torratxa* (1911,1914)